

Królewska Straż Hajnowska

Miejsce ulokowania tabliczki informacyjnej: ul. Tamary Sołoniewicz 4, Budynek Hajnowskiego Domu Kultury, przy głównym wejściu

Pierwsza wzmianka o Puszczy Białowieskiej pojawia się w Kronikach Jana Długosza przy okazji polowań królewskich Władysława Jagiełły w XV w. Jagiełło przybył na łowy celem zgromadzenia zapasów żywności dla armii, szykując się do wojny z Zakonem Krzyżackim.

Władysław Jagiełło zapoczątkował tradycję polowań, które przez wieki kontynuowali kolejni monarchowie: Zygmunt Stary, Zygmunt August, Stefan Batory, Władysław IV Waza, Jan Kazimierz czy August III Sas. Ostatnim, było polowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego w roku 1784.

Puszcza Białowieska należąca do dziedzicznych dóbr koronnych, jako własność królewska była użytkowana i ściśle przez królów chroniona. Szczególną opieką otoczono jej najcenniejsze fragmenty – ostępy, których doglądali osocznicy i strzelcy.

W 1639 r., celem lepszej ochrony, Ordynacją Królewską opisano granice Puszczy i podzielono ją na trzy kwatery, otaczając łańcuchem ulokowanych na jej obrzeżach siedzib strzelców i osoczników. Punktem granicznym od Ziemi Bielskiej była rzeka Skarbosławka, przy której istniało uroczysko o tej samej nazwie. W 1670 r. uroczysko przeznaczono na siedzibę straży i osadzono strażnika, niebawem pojawiła się karczma.

W 1775 r. Puszcę podzielono na 13 straży, wyznaczono ich granice oraz siedziby zaprzysiężonych strażników i strzelców. Jedną z nich była Straż Hajnowska, a jej siedzibą była Hajnowszczyzna. W obrębie straży znalazły się wsie kluczowe (Dubiny i Lipiny), strzeleckie (Postołowo i Sowiny Hrud), oraz puszczańskie osady smolarzy, budników i potażników (Budy, Pogorzelce i Teremiski).

Strażnicy na co dzień strzegli zasobów Puszczy. Byli organizatorami i uczestnikami polowań królewskich. Dziedziczyli funkcję, siedzibę i grunt jako służebne, wolne od czynszu i podatku.

Pierwszym strażnikiem był Krzysztoff Haynau, ponad 30 lat urzędował Krzysztof Szretter. Jego syn Jakub, urodzony w Hajnowszczyźnie w 1771 r., brał udział w insurekcji kościuszkowskiej, w 1812 r. walczył po stronie Napoleona, w 1831 r. stanął na czele powstania w Puszczy Białowieskiej, zmarł na wygnaniu we Francji w 1842 r. Szretterowie chwalebnie zapisali się w historii, nieustannie przez 70 lat służyli królom polskim i Puszczy.

Siedzibę straży stanowiły: budynek mieszkalny i zabudowania gospodarskie (browar, stodoły, chlewy,

stajnia, spichlerze). Dla własnych potrzeb uprawiano rolę, zatrudniano służbę. Majątek stanowiły: konie, bydło, owce, świnie i ule z pszczołami.

Przy Straży zbiegały się trakty z Narwi i Bielska, trakt dalej prowadził do Białowieży. Przy trakcie ulokowano siedziby strzelców, w roku 1795 byli: Piotr Gryka, Jan Kowszyło, Omelan Kowszyło, Jakub Melcer, Teodor Szadczyk, Onisko Wołczyk.

Po III rozbiórze Puszcza Białowieska znalazła się pod zaborem rosyjskim. Strażnicy przez lata nauczani jej ochrony, nadal gorliwie pełnili swoje powinności względem Puszczy.

Opracowanie: Alla Gryc

THE ROYAL VERDERERS OF HAJNÓWKA

The Białowieża Forest gets its first mention in the chronicles of Jan Długosz as the location of the royal hunts for king Władysław (Ladislaus) Jagiełło in the 15th century.

The forest, part of the royal heritage, was treated as part of Crown property and strictly protected by the kings. The most valuable areas – the backwoods – were especially looked after and cared for by gamekeepers and marksmen.

In 1639, in order to strengthen the protection, the boundaries of the forest were defined in a Royal Charter and the forest itself was divided into three districts, ringed by the settlements of gamekeepers and marksmen. In 1670 the Skarboślawka range was given as the headquarters for the Verderers.

In 1775 the forest was split into 13 divisions, with defined boundaries and the quarters for the sworn guards and marksmen. One of these were the Hajnówka Verderers, based in Hajnówka district. The district included the key villages of Dubiny and Lipiny, the marksmen settlements of Postołowo i Sowiny Hrud and the forest hamlets of tar workers, charcoal burners and potash workers (Budy, Pogorzelce and Teremiski). The Verderers' everyday tasks included guarding the forest boundaries and resources as well as organising and facilitating royal hunts. They inherited the post, the seat and the land as part of the service, rent and tax free.

After the third partition of Poland, the Forest fell under Russian administration.

Source URL:

<https://hajnowka.pl/strona/dla-mieszkanca-rewitalizacja-walory-historyczne-obszaru-rewitalizacji/831-krolewska-straz>